

A tanítás-tanulás módszertanának szerepe a tanítóképzésben

Kövecsesné dr. Gósi Viktória

Széchenyi Egyetem Apáczai Csere János Kar, egyetemi docens,
e-mail: gosi.viktoria@sze.hu

A tanulmány célja a tanítás-tanulás módszertan szerepének, jelentőségének bemutatása a tanítóképzésben. A tanítás-tanulás módszertan a tantóképzés kezdetétől markáns szerepet tölt be a képzésben. Elméleti megalapozottsága és a gyakorlattal való harmóniája évszázadok során kiváló alapot biztosított ahhoz, hogy a végzett tanítók megállják a helyüket a pályán. Ma sincs ez másként, azonban figyelembe kell vennünk a tanítás-tanulás módszertanának tervezésénél azokat a kultúránkban, társadalmukban és a generációkban bekövetkező változásokat, melyek alapvető irányokat fogalmaznak meg az oktatás számára. A tanulmány célja ezeknek a területeknek a bemutatása, szemléltetése.

Kulcsszavak: tanítás-tanulás módszertan, digitális generáció, érzelmi intelligencia, kooperatív tanulás, pedagógiai szemléletváltás

DOI: 10.37205/TEL-hun.2019.ksz.06

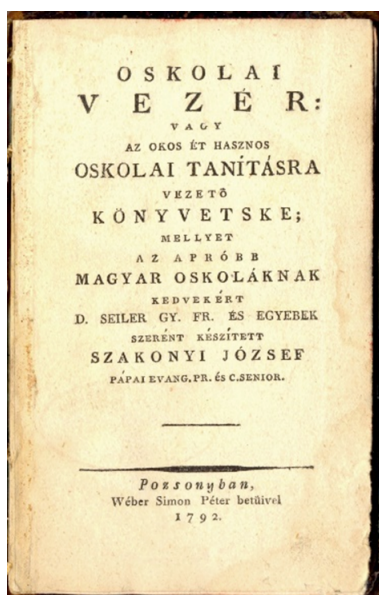
Ha a tanítás-tanulás módszertanának a tanítóképzésben betöltött szerepéről beszélünk, azt gondolom, nem szabad elmennünk szó nélkül amellet a tény mellett, amelyet Mészáros István fogalmazott meg a győri tanítóképzés történetét bemutató könyv előszavában.

„Az alapvető feladat lényegében azonos volt az 1778-i kezdetektől máig: tanítókat képezni az egész hazai iskolarendszert megalapozó iskolák számára. [...] Az iskolás műveltség alapjait igyekeztek elsajátíttatni a tanítók a rájuk bízott kisebb-nagyobb emberpalántákkal. Nem mindent, nem annak számukra befogadhatatlan teljességét, nem annak minden részletre kiterjedő terjedelmes szöveganyagát. A műveltség alapelemeit tanították, méghozzá úgy, hogy a tanulók megsejtsék ezeknek az alapelemeknek az összefüggő rendszerét, amelybe később azután belehelyezhetik felnőttkoruk újabb és újabb ismereteit, tapasztalatait, élményeit. ...A tanítók sajátos paradoxont törekedtek – egykor és ma is – megvalósítani: mindent tanítottak, de mindenből a leglényegesebbet, csak az idevalókat, gyermekszinten befogadhatókat. Ezt a „keveset” azonban teljes alapossággal, teljes biztonsággal úgy, hogy azok egész felnőttkorban, életük végéig előhívhatóak legyenek...” (Mé-

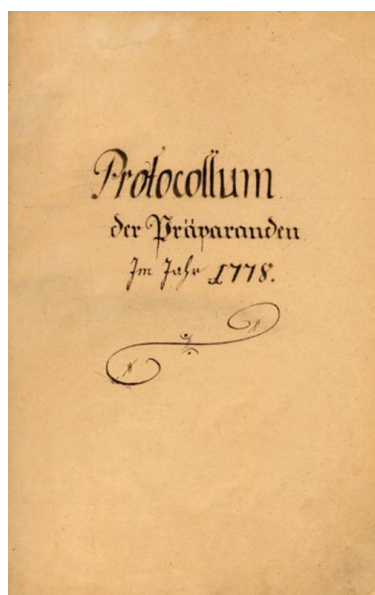
száros, 2008, p. 6). Óriási feladat, amely hatalmas felelősséget jelent a tanítók számára, és sokszínű, professzionális módszertani tudást.

Kérdés azonban, hogy ez a módszertani tudás, a tanítás-tanulás módszertana ma hogyan, milyen módon segíti ezen folyamatokat, és melyek azok a problématerületek, amelyek szemléletváltást tesznek szükségessé.

Előadásom elsősorban nem a múltra fókuszál, hanem a tanítás-tanulás módszertanának aktuális kérdéseit állítja a középpontba, azonban ki kell emelnünk azokat a tradicionális értékeket is, melyek kapaszkodóként a jövő fejlődésének alapját teremtették meg a tanítóképzés történetében. A 240 évvel ezelőtt Győrben induló tanítóképzés Felbiger Ignác ságani apát módszertana (együttes tanítás elve, együttes olvasás elve, tanítói kérdés alkalmazásának elve, kezdbetűzés, táblázatba foglalás elve), a „normamódszer” alapján indult el (Kovátsné, 2008). A tanítóképző 1778-as protokollumának (2. kép) leírásai is hűen tükrözik a tanítás-tanulás módszertanának jelentőségét, szerepét.

1. ábra: Oskolai Vezér: vagy az okos és hasznos iskolai tanításra vezető könyvecske.

2. ábra: A tanítóképző 1778-as protokolluma
Képek forrása: Iskolatörténeti Gyűjtemény,
Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János
Kar Győr

Az 1790-es évektől a Felbiger-módszer kötelező jellegét eltörölték. „A tanítóképzés folyamatosan áttért a népiskolai oktatás módszertanának elméleti és gyakorlati oktatására. A népiskolai oktatási módszertan mellett az egyes tárgyak ok-

tatásának speciális módszertanát tanították, elsősorban a hittan, az olvasás, az írás és a számolás esetében.” (Kovátsné, 2008, p. 23).

Az 1868. évi 38. tc. a népoktatásról megerősítette a tanítóképzést és azon belül az oktatásmódszertan szerepét, fontosságát. A tanítóképző intézmények nagy hangsúlyt fektettek az elmélet és gyakorlat harmóniájára. Az akkori mesterek a magas szintű neveléstudományi és módszertani tudás mellett a gyakorlati képzés kiemelt szerepét hangsúlyozták.

Ma a tanítás-tanulás módszertanának szerepe, jelentősége több területen is megmutatkozik. Nemcsak a tanítási gyakorlatok és a különböző tantárgyak módszertanának, elméleti és gyakorlati alapjainak előkészítésében játszik szerepet, hanem a pedagógus-továbbképzések rendszerében is, továbbá az új integrált egyetemi struktúrákban az egyetemeken oktató, pedagógus végzettséggel nem rendelkező kollégák továbbképzésében is.

A tanítóképzőkből kikerülő fiatalok módszertani tudásukkal, a tanítás-tanulás módszertanának birtokában bátran meg tudják állni a helyüket az iskolák világában.

Természetesen ez csak akkor valósulhat meg maradéktalanul, ha figyelembe vesszük azokat a változásokat, amelyet az információs társadalom, a digitális korszak hozott magával.

Az iskolarendszer bármely szintjén nézünk körül, mindenhol hasonló problémákról számolnak be az óvodapedagógusok, tanítók, tanárok, egyetemi oktatók. Az érdeklődés, a motiváció átalakulása, az ingerküszöb eltolódása, a perspektívák, célok hiánya vagy megváltozása, a figyelmetlenség, figyelemzavar, a kommunikáció és az emberi kapcsolatok minőségének változása, az érzelmi intelligencia alacsony szintje, a tanulás- és magatartászavarok egyre nagyobbak tűnő aránya, és még folytathatnánk tovább a sort.

Sokan nem találják meg a diákokhoz vezető utat, és nemhogy együttműködve haladnának tovább a közös úton, inkább elszaladnak az ellenkező irányba, sokszor erős negatív kritikákkal, illetve azt az ifjúságot, akik jövője rajtunk is múlik. Pedig, ha megnézzük azt a társadalmi közeget, azt a világot, amelyben ma a fiatalok nevelkednek, még örülhetünk annak, hogy a sok negatív hatás ellenére is ennyire „jól bírják a gyűródést”.

Ezek a jelenségek nem csak a köznevelés rendszerében figyelhetőek meg, hanem a felsőoktatásba bekerülő hallgatók, nevezetesen a tanítójelöltek tekintetében is.

Mindig is voltak generációs különbségek, konfliktusok, azonban ma ez felerősödött, új elemekkel egészült ki, hiszen a generációs különbségek mellett kulturális különbség is kialakult. A ma gyermekeket, fiatalokat nevelő szülők és a náluk idősebb felnőttek még az írásbeliség, a literalitás kultúrájában nőttek fel, azonban akiket ők nevelnek, oktatnak azok már a digitális kultúra szülöttei.

Tekintsük át röviden, hogy mi jellemzi a digitális kor gyermekeit, fiataljait, azokat is többek között, akik ma a tanító hivatásra készülve ismerkednek a tanítás-tanulás módszertanával: Az „Ingerfalók” jelzővel is illetett generáció kisgyermek korától kezdődően rengeteg ingerrel, információval találkozik. Ez az ingerküszöb eltolódásához is vezet, mely a tanulási motiváció változását is magával hozza. Többek között ennek is következménye a monotóniatűrűs csökkenése, és az információs türelmetlenség. A gyors megerősítés, a visszajelzések fontossága még erőteljesebbé válik. A korábbiaknál még hangsúlyosabb szerepet kap a tanulási folyamatokban a játék, a játékosítás. A szöveg helyett a grafikus megjelenítés dominál. A didaktikának azt is figyelembe kell venni, hogy ez a generáció a hagyományos lineáris tanulási modellek helyett gyakran párhuzamosan, vagy párhuzamosnak tűnő módon dolgozza fel az információkat. Hipertextes gondolkodás jellemzi őket, a gondolkodásukban „linkszerű momentumok” léteznek (Prensky, 2001; Tari, 2011, 2013; Sántha & Polonyi, 2012; Z. Karvalics, 2013; Lénárd, 2015).

Azt sem szabad azonban elfelejteni, hogy az egyes generációk tagjai is rendkívül eltérő képet mutatnak a digitális kompetenciák tekintetében. A digitális generáció szülöttei sem rendelkeznek automatikusan, és az egész generációra jellemző módon annyira fejlett módon azokkal a digitális kompetenciákkal, melyek előfeltételei a generáció boldogulásának (Lénárd, 2015). Ilyen módon az is fontossá válik, hogy a digitális generációt hogyan tudjuk ebben a digitális világban szocializálni. Ennek a generációnak jellemzője az „always online” jelenség, a konnektivizmus, a tanulászervezés új paradigmája. A hálózati létforma azonban korábban a közösségzervezés mellett nem jelentkezett automatikusan a tanulási tevékenységekben (Prensky, 2001; Tari, 2011, 2013; Sántha & Polonyi, 2012; Z. Karvalics, 2013; Lénárd, 2015;).

Gyarmathy azt is kiemeli, hogy a digitális bennszülöttek esetében a mozgásos-észleléses tapasztalás helyett főképp vizuális élmények dominálnak. A képzeletalkotás helyett nagyon sokszor kész képeket kapnak, ami gátat szabhat a kreativitás fejlődésének. A figyelem terjedelme pedig nem úgy funkcionál, mint korábban. Nem tanulja meg az idegrendszer a finom viszonyításokat, a két agyfélteke kö-

zötti harmonikus együttműködés is veszélyeztetett helyzetbe kerül (Gyarmathy, 2012).

„Az iskola hagyományosan a bal agyféltekei működést részesíti előnybe, és ezt fejleszti. Az iskolai feldolgozásból hiányzik az átlátás, a kreatív gondolkodás, az intuíció, a művészet, bár magas szintű a logikus, elemző, tudományos gondolkodásra tanítás.” (Gyarmathy, 2012, p. 53).

Az iskola Gyarmathy véleménye szerint a lineáris, tudományos gondolkodásra készít fel, amely sokszínű és sokféle lehetőségekkel teli, és nem szorítható bele kategorikus gondolkodásba. A digitális kultúra az egyoldalú jobb agyféltekei működésre épül, az oktatás viszont egyértelműen a bal agyféltekére (Gyarmathy, 2012, p. 54). Kérdés, hogy hogyan tud egymással kapcsolatot teremteni két ennyire eltérő rendszer? Csak úgy, ha olyan módon szervezzük, támogatjuk a tanulási folyamatot, hogy abban szerepet kapjanak a két agyfélteke együttes aktivizálására irányuló módszerek, eljárasmódok, tevékenységformák. A hatékony tanulás alapvető feltétele, hogy a két egymástól eltérő kultúrát és a két agyfélteke működését összehangoljuk.

A digitális korban az oktatás alappilléreit a következő tényezők alkotják, melyeket a tanítás-tanulás módszertanának oktatása során alapnak kell tekintenünk:

- adaptív, differenciált oktatás,
- többszörösintelligencia-elmélet alapján tervezett oktatás,
- érzelmi intelligencia fejlesztése,
- fejlesztő értékelés,
- a tanulás tanulása,
- kooperatív tanulás,
- projekttervezés,
- stratégiai játékok,
- mozgás, zene, ritmus, ütem, egyensúlygyakorlatok,
- művészet,
- digitális oktatási eszközrendszer kreatív és adekvát alkalmazása (Digitális gyerekek felkészítése a digitális világra).

Adaptív, differenciált oktatás

Az oktatási folyamat aktív részese és nem elszenvedője a tanuló, bármilyen korú is. A tanuló egyéniségéhez alkalmazkodó (adaptív) nevelési környezet feltételezi a siker különböző módjait, a választható célok széles skáláját, valamint azt, hogy a

sikerhez vezető utak közül egyik sem értékesebb a másiknál (Glaser, 1977 idézi M. Nádasi, 2001).

„Az adaptivitás tehát a differenciálás (a pedagógus által irányított fejlesztés és/vagy a tanulók önvezérelt fejlesztése) és az egyéni sajátosságok ismeretében megvalósuló egységesség együttes alkalmazása a pedagógiai folyamatban. Az adaptivitás a résztvevők együttműködésén alapul, az érintettek kölcsönös alkalmazkodását feltételezi egymáshoz és a körülményekhez – a pedagógus szakértelmén alapuló felelősségét nem csökkentve. Az adaptivitáshoz az út a differenciáláson keresztül vezet.” (M. Nádasi, 2010, p. 22).

Az adaptív, a tanulók és a felsőoktatásban tanuló tanítójelöltek személyiségéhez differenciáltan igazodó tanulásszervezésben nagy szerepet kapnak a munkáltató módszerek, a változatosan alkalmazott tanulásszervezési módok, és az ehhez szükséges eszközrendszer. Az adaptív, a tanulók személyiségéhez igazodó tanulásszervezés során nagyon fontos figyelembe vennünk azt, hogy a tanulók különböző érdeklődési területek mentén, különböző motivációval, eltérő tanulási, tapasztalatszerzési utakat járnak be.

„Az adaptivitáshoz alapvetően hozzátartozik a kérdezés, reflexió, mert az alkalmazkodás akkor lehet valóban gyümölcsöző, ha a helyzetre, a szereplők nézeteire, elgondolásaira való rákérdezés folyamatában zajlik. A megfelelő reflexióhoz pedig szükség van kritikus gondolkodásra” (Rapos et al., 2011, p. 17), melynek fejlesztése a pedagógusképzés egyik kiemelkedő feladata.

Többszörösintelligencia-elmélet alapján tervezett oktatás

Az emberek különböző csoportjainak kognitív képességeit vizsgálva Gardner kutatásai azt mutatták, hogy az intelligencia az agy különböző területeire összpontosul, mely területek egymással kapcsolatban állnak, egyik terület a másikra épít, de szükség esetén képesek önállóan is működni, és megfelelő körülmények között ezek a területek fejleszthetők. Kutatása eredményeként nyolc intelligenciaterület írt le (verbális-nyelvi, matematikai-logikai, vizuális -térbeli, testi-kinesztéziás zenei, interperszonális, intraperszonális és természeti), melyek fejlesztése az oktatás folyamatában nélkülözhetetlen (Nicholson-Nelson, 2007).

Az erdei iskolában vezetett foglalkozásaim és a hallgatókkal folytatott közös felfedezés is abban erősít meg, hogyha a tanítási órák menetét az intelligenciaterületek figyelembevételével alakítjuk ki, úgy hatékonyabb lehet a differenciálás is. Minden tanuló/hallgató rendelkezik azokkal a sajátosságokkal, melyek egy-egy

terület kibontakoztatását teszik lehetővé, ezáltal más területek is hatékonyabban fejleszthetőek. Az ilyen szemléletben megtervezett foglalkozások a két agyfélteke működésének összehangolását is kiválóan segítik.

Érzelmi intelligencia fejlesztése

Az érzelmi intelligencia nagyon fontos szerepet tölt be a mindennapi életben való boldogulásban, az iskolai és munkahelyi sikerek elérésében. Kutatások szerint az IQ 20%-ban az EQ 80%-ban határozza meg az életünket. Ennek kulcsa a saját magunkhoz és a másokhoz fűződő érzelmeink megélésében és tudatosításában keresendő (Kádár, 2012). Az érzelmi intelligencia egész életünk során alakul és fejleszthető.

Kulcsfontosságú feladat tehát ennek fejlesztése, azonban a tanulók érzelmi intelligenciáját csak olyan pedagógus tudja hatékonyan fejleszteni, aki maga is az érzelmi intelligencia magas szintjét birtokolja. Ahogyan Réthy Endréné megfogalmazza: „Rendkívül lényeges a hatékony nevelés, oktatás szempontjából, hogy azt olyan pedagógusok végezzék, akik magas EQ-val rendelkeznek, így érzelmileg kiegyensúlyozottak, érzelmeiket ellenőrzésük alatt tartják, elégedettek, boldogságra képesek, s ez által megfelelően vonzó, követendő mintát nyújtanak tanítványaiknak. Azt jelenti tehát, hogy maguk is elégedettek a választott szakterületükkel, a pedagógusi munkával.” (Réthy, 2016, p. 88).

Fejlesztő értékelés

„A tanulók/hallgatók fejlődésének és tudásának gyakori, interaktív módon történő értékelését jelenti, célja a tanulási célok meghatározása, és a tanítás azokhoz igazítása.” (OECD CERI 2005) (Lénárd & Rapos, 2009, p. 20).

Ennek során az értékelés folyamatosan követi és támogatja a tanulási folyamatot, s ezáltal lehetővé válik, hogy a tanulókhoz igazítva tervezzük a továbblépés folyamatait, lehetőségeit, a differenciálás formáit, eszközrendszerét. Ebben az értékelési folyamatban a tanuló maga is tevékenyen vesz részt, aminek eredményeként hatékonyan fejleszthető az önértékelés, a reflektív szemlélet kialakítása támogatott. Az értékelés ebben az esetben nem csupán az ismeretek reprodukív számonkérését jelenti, hanem lehetővé teszi a fejlesztendő kompetenciák változásának megismerését (Cseh, 2018).

A tanítóképzésben a tanítás-tanulás módszertanának kapcsán kiemelt feladatként megfelelő példák bemutatása a fejlesztő értékelés gyakorlati megvalósulására, a saját élményeken alapuló megtapasztalására.

Tanulás tanulása

A sikeres iskolai beválás egyik kulcskérdése véleményem szerint a tanulás megtanítása, az alapvető tanulásmódszertani ismeretek, gyakorlatok átadása, a tanulás-sal kapcsolatos „önismereti felfedezések”, az önszabályozó tanulás kialakítása (Réthy Endréné, 2008, p. 63).

Sajnos a mai magyar iskolarendszer nem szán kellő időt és energiát a tanulás megtanítására. A felső tagozatba lépés, majd a gimnáziumokba, középiskolákba való bekerülés újabb kihívásokat jelent a tanuló és a szülő számára is, aki még egészen más tanulási szokásokat, tanulási módszereket kapott útravalóul. A felsőoktatásban sokszor tapasztalom, hogy az első éves hallgatók tanulási tanácsokat kérnek és igyekeznek elsajátítani a gazdaságosan, hatékony tanulási stratégiával, célravezető tanulási módszerekkel történő tevékenykedést. A tanítás-tanulás módszertanának egyik fontos feladata a saját tanulási tevékenységekkel kapcsolatos önreflexiók kialakítása, továbbá olyan technikák, módszertani eljárások megismerése, gyakorlása, melyek segítségével a tanítójelöltek leendő tanítványaikat tudják támogatni saját tanulási folyamataik hatékonyabbá tételében.

Kooperatív tanulás

A 21. században a munkahelyeken alapvető kritériumként jelenik meg a kooperativitásra való nyitottság, a csoportmunkához szükséges ismeretek, rutinok, jártasságok, készségek, képességek és nem utolsósorban az ehhez szükséges attitűdök megléte. Sok esetben azonban azt tapasztaljuk, hogy hiányában vagyunk ezeknek a kompetenciaelemeknek, és az önzőség, a mások érdekeit figyelembe nem vevő önérvényesítés, önmegvalósítás, versengés kerül a középpontba. A számítógépek és okostelefonok mögött megbújó fiatalok, bár virtuálisan közösséget képeznek és „együttműködnek”, azonban a valódi együttműködés a megosztott felelősséggel, a közös sikerre való törekvéssel a tantermi keretek között nehezebben válik hasznos és sikeres gyakorlattá. Ezért is lényeges a kooperatív tanulási technikák rendszeres alkalmazása a pedagógiai gyakorlatban az iskolarendszer valamennyi szintjén, az alsó tagozattól az egyetemig.

Az eddigi tapasztalatok alapján elmondható, hogy azok a tanulók, akik képesek alkalmazni a kooperatív tanulást, azok az élet más területére is képesek átvinni az együttműködést hirdető szemléletet (Óhidy, 2011).

Bár nagyon sok helyen kiemelésre kerül a kooperativitás kérdése, fontossága a felsőoktatásban, pedagógusképzésben, és számos kiváló módszertani segédanyag készült a témához kapcsolódóan, sajnos az alkalmazása még nem jelenik meg minden területen.

Projekttervezés

A digitális generációval szemben fokozott a stratégiákban való gondolkodás, illetve a tervezés, a célok megfogalmazásának, az apró lépésekre történő lebontásnak elvárása. A tananyag projektorientált feldolgozása érdekesen, játékosan, kreatívan segíti a rövid és hosszú távú tervezési folyamatok megvalósítását.

A projekt középpontjában a tanulók által elfogadott és végig motiváló erőként ható cél áll. Jellemzője, hogy a projektmunka valóságos produkció érdekében történik, továbbá csak együttműködés során valósítható meg. A projekt magában foglalja a problémaközpontúságot, a kreativitás és az innovativitás lehetőségét, a gyakorlatorientált, „praktikus” gondolkodás megvalósulását, a nevelési feladatok által közvetített hatásrendszer érvényesülését.

Véleményünk szerint a pedagógiai projektek többet jelentenek egy módszer-nél. Sajátosságait, komplexitását, célkitűzéseit, a tanítási-tanulási folyamat jellegét, a szervezeti kereteket, formákat és a projektek során alkalmazott módszereket és szervezési módokat, továbbá az értékelést is figyelembe véve inkább oktatási stratégiáról beszélhetünk, mint oktatási módszerről. Kovátsné Németh Mária a projektoktatás kifejezést alkalmazza A fenntartható oktatás és projektpedagógia című munkájában. Véleménye szerint:

„A projektoktatás egy új oktatási stratégia, amely kiválóan alkalmas a tanulás tanulására. A projektoktatás olyan célközpontú oktatási stratégia, amely a sajátos célok elérését, a valós életet integráló tanulási tartalommal, a komplex szemléletmódot segítő, a tevékenység-központú, feladatorientált tanulói tevékenységet biztosító szervezési formákkal, módszerekkel, technikákkal, eszközökkel, az iskolai keretet kitérítve természetes tanulási környezetben valósítja meg, és az eredményeként létrejött projekt további célok megvalósítását motiválja.” (Kovátsné, 2006, p. 75–86).

A projektoktatás lényeges jellemzői közé tartozik, hogy a fent említett stratégia jellegéből adódóan lehetőség van az indirekt hatásrendszer érvényesülésére.

Lehetővé válik az alapvető szociális kritériumok gyakoroltatása, a demokratikus közléthez szükséges készségek elsajátítása. A tanulás a gyermek aktív, alkotó részvételével örömteli tevékenységgé válik, a tanulás eredményeként önálló, egyéni szemlélet, kultúra születik, további célok megfogalmazására készítenek, továbbá eszköztára lényegesen gazdagabb, mint a hagyományos tanítási-tanulási folyamat eszköztára.

A projektoktatás mindezek mellett a nyílt oktatás klasszikus változatának tekinthető. Hiszen ennek során az oktatás tartalmának, menetének, szervezési és módszerbeli megoldásainak, az alkalmazott eszközöknek, az elvárt eredményeknek, valamint ezek értékelési módjainak a meghatározásában a tanulónak is döntő szava van (Nádasi, 2003, p. 24). A projektoktatás során megvalósuló tanulási folyamat ezáltal a spontán, természetes, latens tanulási folyamathoz több elemében hasonlíthat, hiszen olyan cél érdekében tevékenykedhetnek a tanulók, mely számukra vonzó, érdekes; választhatnak a társas vagy egyéni tanulási körülmények között; a páros vagy csoportos tanulás esetén azokkal dolgozhatnak együtt, akikkel szívesen is teszik; az oktatás időbeli körülményeinek alakításában döntő szerepük lehet, továbbá nem arra koncentrálnak, hogy milyen külső követelményeket kell a folyamat végére teljesíteni, hanem a projekt kidolgozása során a belső motivációra épülő tanulás természetes következmény.

A tanítójelöltek projekt munkájával jó gyakorlatokat tudunk adni a kezükbe, fel tudjuk készíteni őket saját élményeiken keresztül a különböző tanulói projektek támogatására.

Álljon itt egy hallgatói vélemény a tanítójelöltek projekt munkájának tapasztalatairól:

„Új szemléletet nyújt a pedagógusjelölteknek abban, hogy milyen problémák vannak a világban, hogyan lehet ezt megváltoztatni vagy legalábbis elindítani a változás folyamatát, ha odafigyelünk és példát mutatunk a leendő nemzedéknek, és tudatosítjuk bennük ezeket. A fenntarthatóság pedagógiájának kulcsa: a tudatosítás. A tudatosítás pedig szinte mágnesként magához vonzza az elmélyítést. Ha ezek megvalósulnak majd az osztályterem/iskola falai közt, akkor jó úton haladunk. A felkészülés során bepillantást nyertünk abba, hogyan kell egy iskolai programot megszervezni, együttműködni, hogy az a lebonyolítás pillanatában zökkenőmentesen menjen. A lebonyolítás közben és után pedig arról kaptunk ké-

pet, hogy mit kell másként csinálni legközelebb, és a gyerekeket hogyan kell megközelíteni, beavatni és az ő nyelvükre lefordítani ezt a globális problémát. Milyen »magokat« tudunk beléjük elültetni, ami gyökeret ereszt a közeljövőben és a problémára megtalálhatjuk a megoldást.

Megtanulhatjuk, hogy a fenntarthatóság pedagógiájának mik az alappillérei és ezekre hogyan lehet építeni, iskola vagy osztályképet formálni, hogy a gyerekek mindennapjaiba beépüljön, és szerves részévé váljon az oktatásnak is. Hisz a gyerekek lehetnek a közvetítők társasági közegük felé, így ők mutathatnak példát szüleiknek, testvéreiknek, nagyszüleiknek. Lehetőséget nyújt a tanulóknak, kísérő tanáraiknak, hogy bepillantást nyerjenek egy másfajta tanulási lehetőségbe, hiszen másként közelítjük meg a dolgokat, mint a tanterem falain belül. Új kihívásokkal találkoznak, a meglévő ismereteiket bővítjük, különböző kísérletek megfigyelésével, elkészítésével pedig felelevenítjük, elmélyítjük a meglévő tudásukat, hogy tapasztalás útján következtetéseket vonjanak le és maguk ismerjék fel az adott terület problémáját. A kísérletek segítségével testközelből tapasztalhatják meg a globális problémát, illetve a megoldásokat is (pl.: újrahasznosítás). Többszörös intelligencia fejlesztése is teret kap.” (H.D. IV. éves tanító szakos hallgató véleménye).

Stratégiai játékok

A stratégiai játékok az oktatás mindennapi gyakorlatában egyre jobban elterjedtek. Vannak olyan iskolai modellek, jó gyakorlatok pl. Komplex Instrukciós Program, K. Nagy Emese – Logikai Táblajáték Program, melyben kiemelt helyet, szerepet kapnak a különböző játékok.

„A táblás stratégiai játékok rendkívül hatékonyan fejlesztik a gondolkodást. Miközben vizuális – mozgásos a játék, az elemző-szekvenciális gondolkodásra szoktat. A mozdulatok által beidegződnek a viszonyok, és a gondolkodást tisztítja a vizualitás tudatosodása. Egyszerre fejleszti a logikát és a kreativitást. Alkalmat ad a szabályok használatára, és a szabályok módosítására. Egyszerre tanítja a szabálytartás fontosságát és a szabálymódosítás lehetőségét. A táblás játékok egészen kicsi kortól kezdve segítik az elemek egymáshoz való viszonyának a gondolkodásban történő beépülését. Az olyan kapcsolatok, mint a „mellette”, vagy a „szomszédos”, a „több” vagy a „kevesebb”, a játék során fejlődnek” (Gyarmathy, 2012, p. 129). Ezek a játékok a társas helyzetek megélését is segítik. A versengést, az együttműködést, a segítségnyújtást, a fair play küzdelmet is megtanítják.

Mozgás, zene, ritmus, ütem, egyensúlygyakorlatok

A digitális kultúrában élő emberek minden törekvés ellenére kevesebbet mozognak. A kevés mozgás gyengíti az ember egyensúlyrendszerét, továbbá nem kellően hatékony a stresszkezelés, és számos egészségügyi probléma is kialakul már nagyon korai életkorban. A tanulás sokkal hatékonyabb, ha a gyerekek mozoghatnak közben. Gyakorlati példák mutatják, hogy a zsonglőrködés beindítja a diszlexiás gyerekek olvasástanulását, a figyelemzavar miatt alulteljesítő diákok iskolai eredménye jelentősen javul. A labdára irányuló figyelem, a mozgások irányítása, a szem és kéz holisztikus észlelése a zsonglőrködés során állandó tréning az agynak. A jóga, tai chi és küzdősportok is előtérbe helyezik az egyensúlyérzék fejlesztését. Az önkontroll megalapozására, erősítésére törekednek, amely fiziológiailag az egyensúlyi ingereken keresztül valósul meg. Minél több egyensúlyozásra van szükség egy tevékenység során, annál nagyobb a hatása. A zene is a kontroll-funkciók kiváló közege. Már a passzív, befogadó módban is idegrendszeri harmonizációt biztosít a zene, de az aktív zenélés, a zenére folytatott ritmusok, mozgások, tánc rendkívüli mértékben fejleszti a kognitív működést. A tánc kiváló lehetőség a belső kontroll fejlesztésére is. A gyerekeknek különösen tizenéves kor körül a fizikai aktivitásnak, tevékenykedésnek vezető szerepet kell kapni a tanulásban és a mindennapi életben (Gyarmathy, 2012, p. 118–121). A felnőttoktatásban, a pedagógusképzésben is rendkívül fontos, hogy gyakorlati példákat kapjanak a hallgatóink ezen területek beépítésére és a didaktika órákon maguk is megtapasztalhassák akár a mozgáshoz kapcsolódó kooperatív technikák hatékonyságát (például Kettős kör, Keveredj, áll meg párban, beszélj meg! Sarkok.)

Művészet

A művészet az érzések és észleletek formába öntött megjelenítése. A kisgyermek és a fiatal felnőtt is szeret alkotni, felfedezni, kipróbálni eszközöket, anyagokat. A játékoság, kísérletezés a lényeg és nem a végeredmény, mint művészi érték (Gyarmathy, 2012, p. 129). Nagyon lényeges, hogy az iskolai nevelő-oktató munka során minden tantárgy tanításához alkalmazzuk a művészet eszközeit.

Digitális oktatási eszközrendszer kreatív és adekvát alkalmazása (Digitális gyerekek/tanítójelöltek felkészítése a digitális világra)

Fontos feladatunk annak bemutatása, szemléltetése a leendő tanítók számára, hogyan lehet az oktatásban egyensúlyt teremteni a „hagyományos módszerek” és a digitális világban alkalmazható, az oktatást támogató eszközrendszerek között.

Nem könnyű feladat, hiszen ez az oktatók, pedagógusok számára a digitális kompetenciáik folyamatos fejlesztését igényli, a kollaboratív technikák és módszerek alkalmazását, ami nagyfokú rugalmasságot és kreativitást is igényel. Ez a felsőoktatás, a pedagógusképzés tekintetében is szemléletváltást generál.

Olyan mobilapplikációkat, oktatási tereket is alkalmaznunk kell pl. MaxWhere 3D VR terek, melyek a hallgatók digitális eszköztudását is fejlesztik és hatékonyan járulnak hozzá az önszabályozó tanulás támogatásához. A strukturális és tartalmi átalakítások mellett szükség van egy új pedagógiai kultúra kialakítására, amely a megváltozott társadalmi, hallgatói igényekhez, szükségletekhez alkalmazkodik, rugalmasan reagál a piaci elvárásokra, a munkaerőképzés igényeire és alkalmazza a legújabb információs és kommunikációs technikákat (Horváth, 2019).

Véleményem szerint a jövő generáció nevelésére, oktatására akkor tudjuk a tanító szakos digitális nemzedéket jól felkészíteni, ha ezeket az alapelveket, ajánlásokat maximálisan figyelembe vesszük. Mindezekkel a tanítás-tanulás módszertana a korábbi évszázadokhoz hasonlóan kiváló alapot teremt a szakmódszertanoknak, hatékony megalapozása lesz az iskolai tanítási gyakorlatoknak.

Irodalom

- Fehér, Á. (2018). Pedagógusjelöltek érzelmi készségei és segítő szerepük a pedagógusi eszköztár gazdagításában. In Baranyiné Kóczy, J. & Fehér, Á. (Eds.) „Útkeresés és újratervezés”: XXI. Apáczai napok konferencia 2017. november 16. (pp. 334–342) Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar.
- Gyarmathy Dr., É. (2012). *Diszlexia a digitális korban*. Műszaki Kiadó.
- Hortobágyi, K. (1991). *Projekt kézikönyv*. Altern füzetek, Iskolafejlesztési Alapítvány OKI Iskolafejlesztési Központ.
- Horváth, I. (2019). The Edu-coaching Method in the Service of Efficient Teaching of Disruptive Technologies. In Klempous, R. et al (Eds.) *Cognitive Infocommunications, Theory and Applications* (pp. 349–363), Springer Book.
- Kádár, A. (2012). *Az érzelmi intelligencia fejlődése óvodás-és kisiskolás korban*. Ábel Kiadó.
- Kovátsné Németh, M. (2006). Fenntartható oktatás és projektpedagógia. *Új Pedagógiai Szemle*, 56(10), 68–74.
- Kovátsné Németh, M. (2008). *Győri Tanítóképzés 1778–2008*. NYME Apáczai Csere János Kar.
- Kövecsesné, G., V. (2018). A digitális korszak oktatásmódszertani kihívásai In Baranyiné, Kóczy, J. & Fehér, Á. (Eds.) XXI. Apáczai-napok konferencia. "Útkeresés és újratervezés". *Tanulmánykötet* (pp. 189–201). Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar.
- Lénárd, A. A digitális kor gyermekei. *Gyermeknevelés*, 3(1), 74–83. DOI: 10.31074/gyntf.2015.1.74.83
- Lénárd, S. & Rapos, N. (2009). *Fejlesztő értékelés*. Gondolat Kiadó.
- M. Nádasi, M. (2001) *Adaptivitás az oktatásban*. Comenius Bt. Pécs.
- M. Nádasi, M. (2003). *Projektoktatás*. Gondolat Kiadói Kör, ELTE BTK Neveléstudományi Intézet.
- M. Nádasi, M. (2010). *Adaptív nevelés és oktatás*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.
- Nicholson-Nelson, K. (2007). *A többszörös intelligencia*. Scholastic, SZIA.
- Óhidy, A. (2005). Az eredményes tanítási óra jellemzői – kooperatív tanulási formák a gyakorlatban. *Új Pedagógiai Szemle*, 55(12), 100–108.
- Rapos, N., Gaskó, K., Kálmán, O. & Mészáros, Gy. (2011). *Az adaptív-elfogadó iskola koncepciója*. OFI.

Réthy Endréné (2016). Miért fontos a tanárok kiegyensúlyozott érzelmi élete, elégedettsége, jólléte? *Iskolakultúra*, 26(2), 88–99.

Réthy Endréné (alkotószervező) (2008). *A tanítás – tanulás hatékony szervezése*. Educatio.

Sántha, J. & Polonyi, T. (2017). A digitális bennszülöttek és az iskola. In Polonyi, T. & Abari, K. (Eds.) *Digitális tanulás és tanítás* (pp. 27–41). Debreceni Egyetemi Kiadó.

Tari, A. (2011). *Z Generáció*. Tericum Kiadó.

The importance of teaching methodology in elementary school teacher education

The aim of the study is to present the role and significance of the teaching-learning methodology in the primary school teacher training. The teaching-learning methodology plays a prominent role in the education from the very beginning of teacher training. For centuries its theoretical grounding and its harmony with practice have provided an excellent foundation for graduate teachers to hold their ground. This is no different today, however, when designing teaching-learning methodologies, we need to consider changes in our culture, society, and generations that provide fundamental directions for education. The aim of the study is to introduce and illustrate these areas.

Keywords: teaching-learning methodology, digital generation, emotional intelligence, cooperative learning